België - Belgique
PB - PP
9000 GENT
BC 21557

TRAX

08
2013

VIERMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VAN SAMENLEVINGSOPBOUW GENT VZW

SPECIAL

Stadsvernieuwing

Den Hof – Ledeberg

Tekst: Pascal Debruyne en Tom Dutry • **Foto's:** Sofie Claeyssens en Linze Magherman

Van 'knooppunten van solidariteit' tot 'netwerken van sociale stijging'

Globalisering

Voor we reflecteren over stadsvernieuwingsprojecten en de sociaal-ruimtelijke hefbomen, zetten we de veranderde context van globalisering uiteen, die een enorme impact heeft op de dagelijkse opbouwwerkpraktijken. Dat betekent concreet twee zaken:

① In tegenstelling tot enkele decennia geleden, zijn de groepen waarmee we dagelijkse werken steeds meer en complexer gemixt. De diversiteit binnen de diversiteit of 'superdiversiteit' is sinds de val van de Berlijnse muur toegenomen. Dat stelt ons voor de uitdaging ook de relaties tussen die mensen en groepen terug te herdenken. De klassieke relationele verbanden tussen mensen en groepen zijn dermate veranderd dat mensen anders met elkaar in contact komen of relationeel met elkaar verknopen. Homogeniteit maakt ruimte voor heterogeniteit, en duidelijkheid voor ambiguïteit. De manier waarop we tot 'gemeenschap' komen en die percipiëren is radicaal veranderd. De korte opstoot van progressieve collectieve actie van de jaren '60 tot '80 (Zie: Freire, 1970, Alynski, 1971), waarin de wortels van het opbouwwerk te vinden zijn, is opgeslokt door gemeenschapsvisies waar sociale cohesie voorop staat. De radicale randjes zijn eraf geveild, en 'gemeenschapsvorming' wordt een lapmiddel voor armoedebestrijding en achterstelling. Die sociale cohesie aanpak biedt echter geen afdoend antwoord voor de achterstandswijken die door de aanwezigheid van migratienetwerken, betaalbare woningvoorraad en toegankelijke diensten functioneren als "plaatsen van aankomst" (Sanders, 2012, Blommaert, 2013) waar die diversiteit en migratie zich op steeds complexere manieren ontvouwen. De superdiverse samenleving waarin we leven daagt ons uit om collectieve opbouwwerkpraktijken terug centraal te stellen; een stukje 'back to basics'.

② Ook de context van de welvaartstaat is gewijzigd. Sinds de jaren '80 staat die welvaartstaat onder druk van neoliberale tendensen. Gangbare solidariteitsmechanismen worden in vraag gesteld door een verhard individueel en collectief schuldmodel. De welvaartstaat is niet meer de automatische emancipatiemachine die ze ooit geacht werd te zijn, en sociale mobilisatie verloopt op andere manieren dan enkele decennia terug. Meer en meer dwingt dit ons niet enkel sociale rechten te verdedigen, maar ook te herdenken tegen de achtergrond van verstedelijking en 'de stad' die een laboratorium 'kan' zijn voor nieuwe solidaire praktijken. Opbouwwerkpraktijken binnen stadsvernieuwingsprojecten kunnen functioneren als laagdrempelige hefbomen voor de emancipatie van kwetsbare groepen en ook als kritiek en tegengewicht voor stadsvernieuwing gericht op spektakelarchitectuur, middenklassengroepen en sociale verdringing.

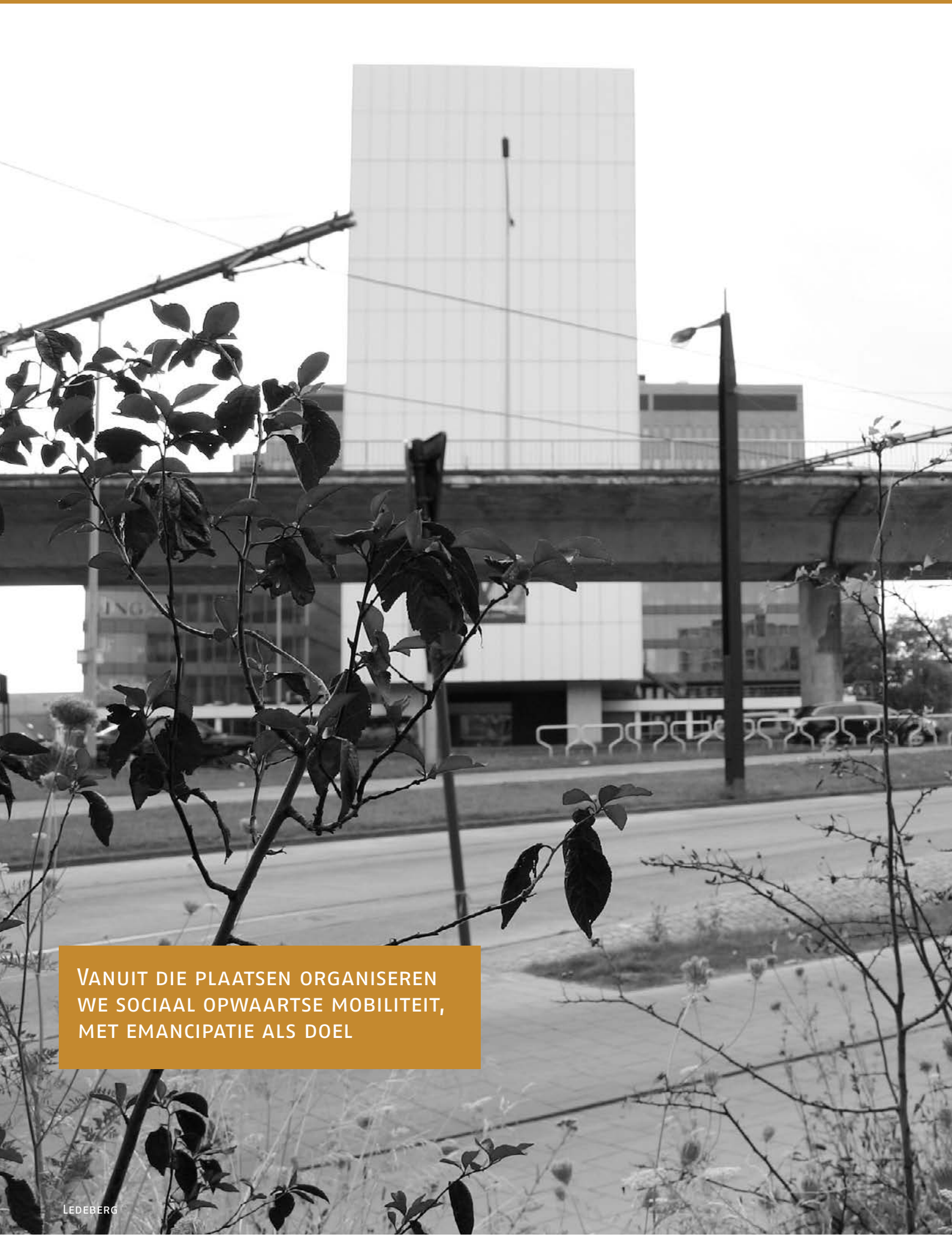
Samengevat: de context van superdiversiteit, welvaartstaattransformatie en de veranderende stad dagen ons uit om collectieve verbanden en solidaire actie van die 'gemeenschappen' te herdenken.

Waarom stadsvernieuwing in het opbouwwerk?

De opdracht van Samenlevingsopbouw Gent bestaat in het wegwerken van situaties van achterstelling en uitsluiting voor maatschappelijk kwetsbare groepen. We gebruiken concrete plaatsen in de wijken als ruimtelijke knooppunten van solidariteit om mensen omhoog te laten klimmen op de ladder.

Plaatsen als knooppunten van solidariteit

Stadswijken functioneren steeds meer als 'plaatsen van aankomst', waar migranten aankomen en gestaag de ladder opklimmen. Daar worden ze geconfronteerd met de zittende bewoners, waarvan velen ook tot kwetsbare groepen behoren. De aanwezigheid op dergelijke 'plaatsen' in de wijk is voor Samenlevingsopbouw cruciaal, wil ze een rol spelen in de opwaartse klim van kwetsbare groepen bewoners. Waar in een verzuilde ▸▸▸

Vanuit die plaatsen organiseren we sociaal opwaartse mobiliteit, met emancipatie als doel

Ledeberg

►►► maatschappij andere organisaties vangnetten vormden en hefbomen creëerden, probeert het opbouwwerk dat te doen in een tijd van superdiversiteit. Een reeks van projecten zoals stadstuintjes, ontmoetingsplaatsen, en allerhande 'doe-activiteiten' spelen een cruciale rol als laagdrempelige praktijken. Mensen komen samen en vormen een netwerk met andere bewoners en diensten. Door de nadruk te leggen op die projecten als 'knooppunten van solidariteit', die naar voor komen uit de concrete sociale praktijken van bewoners zelf, willen we ruimte bieden voor nieuwe sporen in het zoeken naar het collectief verenigen van burgers van onderuit. Het aspect (ver)binding tussen verschillende groepen is hierbij belangrijk. Ook door te werken aan (ver)binding tussen mensen en groepen die zich in een betere sociaal-economische positie bevinden en kwetsbare bewoners(groepen), willen we de solidariteit versterken. Onze blik op kwetsbare bewoners en migratiebuurten is positief en legt de nadruk op hun 'kunnen en willen' in hun streven naar emancipatie. De invulling van dat emancipatorisch doel wordt bepaald door mensen zelf, op de zinvolle keuzes het leven te leiden dat hij of zij zinvol acht. De realisatie van grondrechten is een belangrijke voorwaarde om dit te kunnen doen.

LEDEBERG

LEDEBERG

Netwerken van sociale stijging

'Knooppunten van solidariteit' moeten functioneren als ruimtelijke hefbomen die ver voorbij traditionele ideeën van sociale cohesie gaan of de contacthypothese. Bij die laatste overtuigingen lijkt het voldoende mensen samen te brengen om hen te versterken. Het gaat ook verder dan 'sociale mix' waarbij de kwetsbare bewoners een betere toekomst worden beloofd door het binnenbrengen van sociaal kapitaal van betere middenklassengroepen. Samenlevingsopbouw hanteert die 'knooppunten van solidariteit' om samen met bewoners verder te bouwen aan een andere leefomgeving, een andere buurt-, stad, en misschien een stukje een andere wereld. Knooppunten van solidariteit worden traag maar gestaag 'netwerken van sociale stijging'. Projecten worden namelijk gebruikt als laagdrempelige vertrekpunten van waaruit we netwerken bouwen en bruggen slaan naar beleidsdomeinen zoals wonen, werken, ruimtelijk beleid, maar ook politiek. Op die manier trachten we vanuit 'de knooppunten van solidariteit' en uitdijende 'netwerken van sociale stijging', mensen grip op hun omgeving en toekomst te geven.

Die netwerken dienen dus als hefbomen om sociale grondrechten op de agenda te zetten. Denk maar aan hoe *de Site* functioneert als een vertrekpunt voor stadslandbouw. Van daaruit worden allerlei nieuwe "spin off's" opgezet om mensen zichzelf individueel of als groep te ontplooien: het sociaal-artistieke naaiatelier *Made by Oya*, het alternatieve geldsysteem *de Torekes*, het eetcafé *Toreke*, alsook andere inspraakgerichte trajecten vloeien voort uit het initiële project. Of hoe inspraakactiviteiten in de Brugse Poort het vertrekpunt was voor Babbelut, een 'superdiverse' groep vrouwen die het thema gezondheidszorg op de kaart zette, en nu engagementen opneemt in het netwerk *precaire puzzel*. En hoe het project *'Den Hof'* in Ledeberg de basis vormde om aansluiting te vinden bij het project ecologische volkstuintjes *'t Landhuis*. Op die manier leren we van andere netwerken om ruimte in de stad opnieuw toe te eigenen. Vanuit die plaatsen organiseren we sociaal opwaartse mobiliteit, doorheen relationele verbindingen met emancipatie als doel. Sociaal opwaartse mobiliteit betekent dat mensen hun sociaal-economische positie kunnen behouden of versterken en tot een positieve sociale verbinding komen op individueel, structureel en institutioneel niveau. Sociale stijging heeft ook een collectieve dimensie, waarbij het de opdracht is van onder meer Samenlevingsopbouw om maatschappelijke kwetsbare groepen te emanciperen. In deze opdracht komt het element van sociale strijd duidelijk naar voor. Bijvoorbeeld: de nood van mensen zonder verblijfspapieren om mee te tellen in onze samenleving zet ons model, meer dan eens bepaald door een dominant middenklassenperspectief, onder druk. De belangen van de bewoners die niet passen in dit plaatje, worden dikwijls genegeerd. De rol van Samenlevingsopbouw Gent is om die machtsverhoudingen te duiden, en het gesprek aan te gaan en mee te doen kantelen.

Conclusie

Stadsvernieuwingsprojecten zetten in op hanteerbare ruimtes waar burgers vat op kunnen krijgen. Er wordt concreet gewerkt aan hun leefomgeving waarin ze mee zouden moeten beslissen over de inrichting van toekomstige ruimtes, dienstverlening en sociale rechten. Vanuit de concrete ervaring van herinrichten op een co-productieve manier hebben mensen iets in de pap te brokken, tellen ze mee als burgers, en kunnen ze een stukje van hun directe leefwereld mee vormgeven. De inzet is dan ook een micro-context en ervaring in democratie met directe resultaten die positief ingrijpen op eigen leven en leefomgeving. Democratie wordt op die manier geen holle doos maar wordt meteen omgezet in concrete tastbare resultaten. Vanuit die concrete projecten wordt er van onderuit gewerkt aan een positief verhaal over 'de stad als emancipatiemachine', niet over de hoofden van burgers heen, maar mét hen en door hen.

Pascal Debruyne is onderzoeker aan de Ugent en lid van oa. DIEGEM